

Asia: VN/25570/2023-OM-54

Lausuntopyyntö työryhmän mietinnöstä; uusi välitysmenettelylaki

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleistä

Annan tämän lausunnon ensisijaisesti Suomen merivahingonlaskijan toimen haltijana. Merivahingonlaskijan toimenkuvaan kuuluvat merivakuutusta koskevat korvausselvitykset, jotka ovat useimmiten korvausriitoja, jolleivät osapuolet muutoin alista korvausasiaa me. Merivahingonlaskijan korvausselvitysmenettelyä koskevat säännökset uudistettiin vuonna 2021 voimaan tulleella merilain 16a luvulla. Nuo säännökset sääntelevät korvausselvitysmenettelyn kulun pääpiirteissään, ja säännöksiä täydentää nyt jo 175 vuotta jatkunut ja kehittynyt käytäntö. Lainsäätäjä päätyi kuitenkin sisällyttämään merilain 16a lukuun (4§2) viittauksen välimiesmenettelylakiin: "Siltä osin kuin tämän luvun säännöksistä ei muuta johdu, merivahingonselvittäjä (p.o. merivahingonlaskija) laatii korvausselvityksen noudattaen, mitä välimiesmenettelystä annetussa laissa (967/1992) säädetään välimiesmenettelyssä noudatettavasta menettelystä." Välimiesmenettelylain uudistuessa tulisi viittaus kumottavaan lakiin uusia merilakiin ja muihin mahdollisiin lakeihin, joissa välimiesmenettelylakiin viitataan. Välimiesmenettelylakiin on viitattu merivahingonlaskijan käytännössä tähän mennessä asianosaiskulujen määräämisessä, jonka uusi lainsäädäntö mahdollisti. Korvausselvitysmenettelyssä on noudatettu samoja periaatteita kuin välimiesmenettelyssä esimerkiksi siten, että asianosaisille on annettava oikeus asiansa ajamiseen. Menettely on kuitenkin ollut voittopuolisesti kirjallista, vaikka viittaus välimiesmenettelylakiin tai myöhemmin säädettävään välitysmenettelylakiin voi tarjota menettelylle uusia ulottuvuuksia ja huomioitavia näkökohtia. Merivahingonlaskijan korvausselvitykset ja yhteistä haveria koskevat merivahingonselvitykset eli dispaasit ovat nykyään täytäntöönpanokelpoisia kuten oikeuden tuomiot, ja niistä valitetaan toimivaltaiselle merioikeudelle siten kuin merilaissa säädetään. Eri asia on, että merilaissa mainitut muutoksenhaussa noudatettavat prosessuaaliset säännöt on koettu ongelmallisiksi.

Lausun esityksestä jäljempänä paikoin myös muussa kuin merivahingonlaskijan ominaisuudessa eli välimiesmenettelyihin ja niiden sääntelyjärjestelmien, kuten institutionaalisten välityssääntöjen kehittämiseen osallistuneena.

2. 1 luku Yleiset säännökset

tiedoksiantoja ja asiakirjojen vastaanottamista sähköisessä järjestelmässä tulisi tarkastella siten, että ratkaisevaa on se, milloin tiedoksianto on saapunut vastaanottajalle, lähinnä tämän palvelimelle. Jos tiedoksianto tai asiakirja on jossain yleisessä tietojärjestelmässä, kuten välimiesmenettelyinstituution palvelimella, ratkaisevaa olisi se, milloin vastaanottaja on saanut ilmoituksen asiasta tietojärjestelmänsä. Olennaista olisi se, milloin asiakirja tai tiedonanto on tutustuttavissa ("accessible"), ei se, että vastaanottaja on saanut selon asiakirjasta tai tiedonannosta (vrt. oikeustoimilaki). Näin sovelletaan mm. kansainvälisen kauppalan (CISG) osaa II.

3. 2 luku Välityssopimus

Ei huomautettavaa.

4. 3 luku Välitysoikeuden kokoonpano

Ei huomautettavaa.

5. 4 luku Välitysoikeuden toimivalta

Ehdotuksen 18 §:n mukaan välitysoikeuden olisi jatkettava välitysmenettelyä ja annettava välitystuomio, jos tuomioistuin olisi päättänyt, että välitysoikeus on toimivaltainen, ja tuomioistuimen päätös olisi tullut lainvoimaiseksi. Näin tietenkään vain, jollei muita syitä ole olla jatkamatta menettelyä tai antamatta tuomiota. Ehkä tämän maininnan voisi jättää pois.

Kuten eräät muutkin lausunnonantajat, katsoisin, ettei välitysoikeuden määräämiä turvaamistoimia tulisi rajoittaa vain sellaisiin turvaamistoihin, joita oikeus voi asettaa. Näillä tuskin olisi täytäntöönpanokelpoisuutta oikeuden määräyksellä, jollei katsota, että vain oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuus estäisi täytäntöönpanon.

6. 5 luku Asian käsittely välitysmenettelyssä

22 § 3-4: ehdotetut säännökset erityisen kannatettavia, vaikkakin varsin yksityiskohtaisia.

37 § 5: välitystuomion sähköinen allekirjoittaminen: eIDAS sisältää geneerisiä vaatimuksia, eli muukin kuin EU-alueelta oleva välimies voi niitä noudattaa (karrikoidusti "riittävä menettely tai vastaava").

Ehkäpä laissa voitaisiin ottaa kantaa siihen, mikä on osapuolten esimerkiksi institutionaalisten sääntöjen sisältämien, välitystuomion antamista koskevien tai muiden määräaikojen noudattamatta jättämisen merkitys välitystuomion pätevyydelle (voisi olla myös toimivaltakysymys)

7. 6 luku Välitystuomio

Sovellettavat oikeusohjeet (33§): ehdotus muiden oikeussääntöjen kuin kirjoitetun lain soveltamisesta ovat erityisen kannatettavia. Mielenkiintoista on, kuinka tämä mahdollisuus soveltuisi merivahingonlaskijan korvausselvitysmenettelyssä. Merivakuutuksessa, joka koskee muita kuin kuluttajia tai näihin rinnastettavia yrityksiä siten kuin vakuutusolosuhteissa todetaan, mainitun lain säännökset eivät ole pakottavia. Jälleenvakuutusta ei juuri säännellä lainsäädännöllä, mutta sitä varten on laadittu lex mercatoria-tyyppinen ohjeisto (PRICL = Principles of Reinsurance Contract Law). Todennäköisesti viittaus nykyiseen välimiesmenettelylakiin olisi estänyt säännösten soveltamisen ainakaan pääasiallisena oikeuslähteenä.

8. 7 luku Välitystuomion kumoaminen

Välitystuomion mitättömyyden merkitys tulisi huomioida siten kuin eräät toiset lausunnonantajat (Möller) on todennut. Erityisesti oikeusjärjestyksen perusteiden (ordre public) vastaisuus sisältää monenlaisia mahdollisuuksia pakotteista lahjontaan riidan taustalla, joiden hyväksyminen moittimista koskevilla menettelytavoilla olevien laiminlyöntien johdosta ei ole prosessiekonomisesti järkevää eikä edistä lainkuuliaisuutta.

9. 8 luku Välitystuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano

Ei huomautettavaa.

10. 9 luku Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Ei huomautettavaa.

11. Pääasialliset vaikutukset (mietinnön luku 4.2)

Ei huomautettavaa.

12. Muut huomiot

Ei huomautettavaa.

Lauri Railas
Suomen merivahingonlaskija, asianajaja, Helsingin yliopiston siviilioikeuden dosentti